

MIROSLAV DAVLEVIČ

Universytet Wileński (Litwa)

Kilka uwag o pisowni w języku litewskim nazw miejscowych z obszaru Polski

Celem artykułu jest przekrojowe zasygnalizowanie problematyki związanej z opracowaniem zasad pisowni polskich nazw miejscowych w języku litewskim. Rozważaniom poddane zostały niektóre kwestie związane z wyborem transkrypcji fonetycznej (IPA vs. AS), wariantowości nazw miejscowych, celowości powołania specjalnej komisji (na wzór *Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej*), która będzie odpowiedzialna za ustalanie litewskich nazw geograficznych świata (egzonimów). Do zakresu działań takiej komisji należałoby opiniowanie wniosków w sprawie ustalenia oryginalnego brzmienia i pisowni nazw obiektów geograficznych, położonych poza granicami Litwy. Egzonimy, ustalone przez taką komisję, byłyby jedynymi poprawnymi formami nazw geograficznych obiektów, zalecanymi do powszechnego użytku.

Słowa kluczowe: nazwy miejscowe, międzynarodowa standaryzacja nazw geograficznych, wariantowość pisowni nazw miejscowych

Celem niniejszego artykułu nie jest przedstawienie pełnej i dogłębnej analizy proponowanych rozwiązań normatywnych. Ma on na celu jedynie zasygnalizowanie niektórych zagadnień dotyczących pisowni polskich nazw miejscowych w języku litewskim. Litewskie odpowiedniki nazw miejscowych z terenu Polski zostały już w większości zestandaryzowane i opublikowane w oficjalnych wykazach przez Komisję Państwową Języka Litewskiego (lit. *Valstybinė lietuvių kalbos komisija*) [URL: <http://www.pasaulio-varдай.vlkk.lt/salys/lenkija/>]. Stosunkowo nieliczne tłumaczenia tych nazw rejestruje również *Wielki słownik polsko-litewski* [Vaitkevičiūtė 2003, 664–673]. Niemniej jednak nie są one jeszcze należycie upowszechnione, tym bardziej, że prace standaryzacyjne zintensyfikowano dopiero w ostatnich latach. Dla uporządkowania pisowni Komisja Państwowa Języka Litewskiego przyjęła ostatnio przepisy zalecane do stosowania w języku litewskim dla nazw geograficznych z obszaru Polski. Uwzględniona została transkrypcja, opierają-

ca się na międzynarodowym alfabecie fonetycznym IPA [ang. *International Phonetic Alphabet*] [zob. Ladefoged 1975].

Międzynarodowa standaryzacja nazw geograficznych jest z różnych względów pożądana, jednak różne przyczyny sprawiają, że pełne ujednoczenie tych nazw nie zawsze udaje się. Wiadomo, że poszczególne litery mogą mieć zupełnie inną wymowę w zależności od tego, w jakim miejscu w wyrazie znajdują się. Oprócz IPA warto także wykorzystać tu system transkrypcji za pomocą znaków AS [ang. *Alphabet Slavic*, AS] — systemu transkrypcji fonetycznej, przystosowany do zapisu głosek języków słowiańskich, w tym także języka polskiego [zob. Wierzchowska 1971; 1980; Wiśniewski 1998; Ostaszewska, Tambor 2000].

Trzeba także wspomnieć kwestię obcojęzycznych nazw miejscowości znajdujących się dziś na terytorium Polski, ale kiedyś należących do państw ościennych — dotyczy to głównie niemieckich nazw w zachodniej i północnej Polsce. Stąd też, w omawianym materiale pojawiły się również wariantywne przykłady takich miejscowości jak: pol. *Gdańsk* — lit. *Gdanskas / Dancigas* (z uwagą: *tradycyjnie*), pol. *Elbląg* — lit. *Elbliongas / Elbingas* (z uwagą: *tradycyjnie*) i in. Wiele krajów Europy może dostarczyć dziś przykładów wariantywnych / synonimicznych nazw miejscowych, które często powodują zamieszanie. Jednojęzyczni ludzie na ogół stronią od takich zażyłości (przypadek niegdyśszego *Wolnego Miasta Gdańsk*). Nazwa, która dziś funkcjonuje jako jedyna nazwa miasta, brzmi *Gdańsk* (lit. *Gdanskas*). Według polskich standardów ma stosunkowo prostą pisownię i wymowę, i wiele przemawia za tym, aby jej używać we wszystkich kontekstach [por. <http://www.newsweek.pl/polska/gdansk-czy-danzig,67215,1,1.html> (2016-10-12)].

Przy tym temacie warto jest też poruszyć inną, podobną kwestię, dotyczącą wariantywności pisowni nazw własnych na terenie współczesnej Polski. 1 maja 2005 r. w Polsce weszła w życie “Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym”. W ustawie zostały uregulowane między innymi zasady używania języków mniejszości oraz nazewnictwa geograficznego w tych językach [URL: <http://www.mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/rejstry/rejestr-gmin/6794,Rejestr-gmin-naktorych-obszarze-sa-uzywane-nazwy-w-jezyku-mniejszosci.html> (2016-11-07)]. Ustawa określa, że obok ustalonych w języku polskim nazw geograficznych mogą być używane, jako nazwy dodatkowe, tradycyjne nazwy w języku mniejszości dla miejscowości, obiektów fizjograficznych oraz ulic. Nazwy te nie mogą być jednak stosowane samodzielnie i muszą zawsze wystąpić po oficjalnej nazwie w języku polskim. Nazwy w językach mniejszości, w przeciwieństwie do nazw w języku polskim, nie są nazwami ofi-

cialnymi, tylko nazwami dodatkowymi (pomocniczymi). Nazwy w językach mniejszości nie mogą nawiązywać do nazw z okresu 1933–1945 nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Radzieckiego.

Dotychczas (stan na 5 kwietnia 2016 r.) dodatkowe nazwy na terenie Polski wprowadzono dla 1221 miejscowości i ich części znajdujących się w 58 gminach (wprowadzono nazwy niemieckie, kaszubskie, litewskie, białoruskie i łemkowskie). Na liście gmin wpisanych do “Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości” od 25 maja 2006 r. znalazł się m.in. również język litewski w gminie Puńsk (powiat sejneński). Stąd też znalazł się tu przykład *Szypliszki* – lit. *Šiplitškė* (tradycyjnie) [por. też: Lietuviški tradiciniai vietovardžiai. Gudijos, Karaliaučiaus krašto, Latvijos ir Lenkijos 2002]. W omawianym materiale językowym [zob. tabelę nr 1] pojawiło się wiele innych przykładów, gdzie obok podstawowej nazwy w języku polskim, podaje się na terenie Polski jeszcze tradycyjną, jako dodatkową nazwę w języku niemieckim, pruskim, kaszubskim lub czeskim. Tak, np.:

Bobolice — *Bobolicès; Bublitz* (niem.), województwo zachodniopomorskie;

Chojnice — *Choinicès; Chònice* (kaszub.) oraz *Konitz* (niem.), województwo pomorskie;

Korfantów — *Korfantuvus; Friedland in Oberschlesien* (niem.), województwo opolskie;

Lubniany — *Lubnianai; Lugnian* (niem.), województwo opolskie;

Pasłęk — *Paslenkas; Prenßisch Holland* (niem.) i *Päistlanks* (prus.), województwo warmińsko-mazurskie;

Śrem — *Sremas; Schrimm* (niem.), województwo wielkopolskie;

Wejherowo — *Veisherovas; Wejrowò* (kaszub.), województwo pomorskie.

Proponowałbym uwzględniać taką informację i podawać przy tego typu przykładach.

Ujednolicenie pisowni nazw własnych jest sprawą trudną. Być może, w przyszłości warto jest powołać specjalną komisję, np. na wzór *Komisji Standardyzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej*, która jest odpowiedzialna za ustalanie polskich nazw geograficznych świata (egzonimów) oraz za reprezentowanie Polski w kwestiach nazewnictwa geograficznego na arenie międzynarodowej. Komisja ta działa od listopada 1997 r., a jej członkami są językoznawcy, geografowie, kartografowie, przedstawiciele urzędów administracji państwowej i wojska. Do zakresu działań takiej komisji należałoby na przykład opiniowanie wniosków w sprawie ustalenia oryginalnego brzmienia i pisowni nazw obiektów geograficznych, położonych poza granicami Litwy; opracowywanie wykazów nazw obiektów geograficznych, położonych poza granicami Litwy; ustalanie zasad

latynizacji nazw obiektów geograficznych, zapisywanych oryginalnie nielacińskimi systemami pisma itd. Litewskie egzonimy, ustalone przez taką komisję, byłyby jedynymi poprawnymi formami nazw geograficznych obiektów, leżących poza granicami Litwy, zalecanymi do powszechnego użytku. Ewentualnie warto jest zastanowić się nad przygotowaniem na dłuższą metę szerszego projektu, dotyczącego zagadnień w tej kwestii.

Zalecaną przez Komisję Państwową Języka Litewskiego pisownię nazw miejscowych z obszaru Polski w języku litewskim ilustruje poniższa tabela:

Tabela nr 1. Wybrane przykłady polskich nazw miejscowych i ich odpowiedniki w języku litewskim:

<i>Nazwa miejscowa w języku polskim</i>	<i>Odpowiednik w języku litewskim</i>
Adamów	Adamuvas
Augustów	Augustavas (<i>tradycyjnie</i>)
Barycz	Baryčius
Biała	Biala
Białobrzegi	Bialobžegai
Bieszczady	Beščadaï
Biezuń	Bežunis
Bobolice	Bobolicės
Brańsk	Branskas
Brańszczyk	Branščykas
Brzeziny	Bžezinos
Chelmno	Chelmnas
Chochółów	Chocholuvas
Chojnice	Choinicės
Chorzów	Chožuvas
Chrzanów	Chšanovas
Ciechanowiec	Cechanovecas
Ciechocinek	Cechocinekas
Czajków	Čaikuväs
Czarna	Čarna
Czeladź	Čeliadzė
Czerwieńsk	Červenskas
Dąbrowa	Dombrova
Dębica	Dembica
Dębniak	Dembniakas
Dębno	Dembnas

<i>Nazwa miejscowa w języku polskim</i>	<i>Odpowiednik w języku litewskim</i>
Drawa	Drava
Drażdzewo	Dronždžėvas
Drwęca	Drvenca
Dunajec	Dunajėcas
Dzierżno	Dzeržnas
Dzięgielów	Dzengeliūvas
Elbląg	Elbliongas, Elbingas (<i>tradycyjnie</i>)
Fałęcice	Falencicės
Frombork	Fromborkas
Gąsawka	Gonsavka
Gdańsk	Gdanskas, Dancigas (<i>tradycyjnie</i>)
Gdynia	Gdynė (<i>tradycyjnie</i>)
Głogów	Gloguvas
Gniew	Gnevas
Gniezno	Gnieznas
Gopło	Goplas
Gorzów	Gožuvas
Góry	Guros
Grądy	Grondai
Grębów	Grembuvas
Grudziądz	Grudziondzas
Gryfice	Gryficės
Hel	Helis
Hrubieszów	Hrubešuvas
Huczwa	Hučva
Huta	Huta
Iłowa	Ilova
Iwiny	Ivinos
Iwonicz	Ivoničius
Jaśło	Jaslas
Jaworzyna	Javožyna
Jelenia Góra	Jelenia Gura
Joniec	Jonecas
Józefów	Juzefuvas
Kalisz	Kališas
Kamień	Kamenis

<i>Nazwa miejscowa w języku polskim</i>	<i>Odpowiednik w języku litewskim</i>
Karpacz	Karpačas
Kępno	Kempnas
Kęty	Kentos
Kleczew	Klečevas
Korfantów	Korfantuvas
Koszalin	Košalinas
Kowal	Kovalis
Kowary	Kovarai
Kowiesy	Kovesai
Kraków	Krokuva (<i>tradycyjnie</i>)
Kraśnik	Krasnikas
Krynica Zdrój	Krynica Zdrujus
Krzemień	Kšemenis
Krzynka	Kšynka
Krzywopłaty	Kšyvoplotai
Kujawy	Kujavija (<i>tradycyjnie</i>)
Kurzelów	Kuželiuvas
Kuty	Kutai
Kuźnica	Kuznica
Kwidzyn	Kvidzynas
Lanckorona	Lianckorona
Leszno	Lešnas
Leżajsk	Ležaiskas
Lgota	Lgota
Lubartów	Liubartuvas
Lublin	Liublinas
Łabiszyn	Labišynas
Łañcut	Lancutas
Łazy	Lazos
Łebsko	Lebskas
Łódź	Lodzė (<i>tradycyjnie</i>)
Łubianka	Lubianka
Małyń	Malynis
Mielno	Melnas
Miłomłyn	Milomlynas
Moryń	Morynis

<i>Nazwa miejscowa w języku polskim</i>	<i>Odpowiednik w języku litewskim</i>
Narew	Narevas (<i>tradycyjnie</i>)
Natolin	Natolinas
Niedźwiedź	Nedzvedzis
Niemodlin	Nemodlinas
Noteć	Notecė
Orla	Orlia
Orzechowo	Ožechovas
Osownica	Osovnica
Otwock	Otvockas
Pasłęk	Paslenkas
Pińczów	Pinčuvās
Płock	Plockas
Poprad	Popradas
Poznań	Poznanė (<i>tradycyjnie</i>)
Przasnysz	Pšasnyšas
Przystajń	Pšystainė
Puck	Puckas
Raba	Raba
Rawa Mazowiecka	Mazovijos Rava
Rospuda	Rospuda
Rzeszów	Žešuvās
Sejny	Seinai
Siedlisko	Sedliskas
Siewierz	Sevežas
Smyków	Smykuvas
Słońsk	Slonskas
Stargard	Stargardas
Starogard	Starogardas
Szczecin	Ščecinas
Szczytno	Ščytnas
Szamotuły	Šamotulai
Szypliszki	Šipliškė (<i>tradycyjnie</i>)
Śniardwy	Sniardvai
Śrem	Sremas
Szreniawa	Šreniava
Tarnogród	Tarnogradas

<i>Nazwa miejscowa w języku polskim</i>	<i>Odpowiednik w języku litewskim</i>
Teratyn	Teratynas
Trzebiatów	Tšebiatuvas
Trzebnica	Tšebnica
Ujazd	Ujazdās
Ustroń	Ustronis
Wąbrzeźno	Vombžeznas
Wejherowo	Veiherovas
Wigry	Vygriai (<i>tradycyjnie</i>)
Wijewo	Vijevas
Wisła	Vysla (<i>tradycyjnie</i>)
Wojnowo	Voinovas
Woźniki	Voznikos
Wysoka	Vysoka
Zakopane	Zakopanė (<i>tradycyjnie</i>)
Zamość	Zamoscis
Zawidz	Zavidzas
Ząbki	Zombkai
Zbójna	Zbuina
Zgierz	Zgežas
Zielona Góra	Zeliona Gura
Żarów	Žaruvas
Żary	Žaros
Żmigród	Žmigrudas

Opracowanie własne w układzie alfabetycznym na podstawie materiału językowego Komisji Państwowej Języka Litewskiego (lit. *Valstybinė lietuvių kalbos komisija*)

WYKAZ SKRÓTÓW

<i>ang.</i>	angielski
<i>czes.</i>	czeski
<i>kaszub.</i>	kaszubski
<i>lit.</i>	litewski
<i>niem.</i>	niemiecki
<i>pol.</i>	polski
<i>prus.</i>	pruski

BIBLIOGRAFIA

- Ladefoged P., 1975: *A course in phonetics*. Orlando: Harcourt Brace. 2nd ed. 1982, 3rd ed. 1993, 4th ed. 2001, 5th ed. Boston: Thomson/Wadsworth 2006, 6th ed. 2011 (co-author Keith Johnson). Boston: Wadsworth/Cengage Learning.
- Lietuviški tradiciniai vietovardžiai. Gudijos, Karaliaučiaus krašto, Latvijos ir Lenkijos*. Vilnius, 2002.
- Ostaszewska D., Tambor J., 2000: *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Vaitkevičiūtė V., 2003: *Didysis lenkų-lietuvių kalbų žodynas / Wielki słownik polsko-litewski*, t. II. Marijampolė.
- Wierzchowska B., 1971: *Wymowa polska*. Warszawa.
- Wierzchowska B., 1980: *Fonetyka i fonologia języka polskiego*. Wrocław.
- Wiśniewski M., 1998: *Zarys fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*. Toruń.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- <http://www.pasaulio-vardai.vlkk.lt/salys/lenkija/>
- <http://w/www.newsweek.pl/polska/gdansk-czy-danzig,67215,1,1.html>
- <http://www.mniejszosci.narodowe.mswia.gov.pl/mne/rejstry/rejestr-gmin/6794,-Rejestr-gmin-na-ktorych-obszarze-sa-uzywane-nazwy-w-jezyku-mniejszosci.html>

MIROSLAV DAVLEVIČ

**Some Remarks about Spelling of Local Names
in Poland in the Lithuanian language**

The purpose of this elaboration is to discuss the matter of spelling of Polish local proper names in the Lithuanian language. The Lithuanian equivalent in Polish terrain names for the most part has already been standardized and published in official lists by the State Commission of the Lithuanian language (Lt. *Valstybinė lietuvių kalbos komisija*). However, they are not duly disseminated yet for the standardization work has only strengthened in recent years. My observations lead to the conclusion that it is a difficult task to standardize the spelling of proper names. Perhaps, in the future, it would be worth setting up a special commission, like the Commission of the standardization of the geographical names outside Poland (Pol. *Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej*) that is responsible for determining the Polish geographical names of the world (exonyms). This commission would be responsible for reviewing proposals on the establishment of the original tone and spelling of the names of the geographic objects situated outside the borders of Lithuania, while exonyms established by this commission would be the only valid form of geographic object names beyond the borders of Lithuania recommended for general usage.

Keywords: local names, international standardization of geographical names, spelling variation of local names.

MIROSLAV DAVLEVIČ

Keletas pastabų apie Lenkijos vietovardžių rašymą lietuvių kalba

Šio straipsnio tikslas – aptarti Lenkijos vietovardžių rašymą lietuvių kalba. Dauguma Lenkijos vietovardžių atitikmenų lietuvių kalba yra sunorminta ir paskelbta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sudarytuose oficialiuose sąrašuose. Tačiau šių sąrašų sklaida dar nėra pakankama, juolab kad norminimo darbai suintensyvėjo tik pastaraisiais metais. Mano pastebėjimai leidžia priėti prie išvados, kad tikrinių vardų perrašos suvienodinimas yra labai sudėtingas procesas. Galbūt ateityje būtų galima sudaryti specialią komisiją, pvz., tokią, kaip *Geografinių pavadinimų, esančių už Lenkijos ribų, standartizavimo komisija (Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej)*, nustatančią pasaulio geografinius pavadinimus lenkų kalba (egzonimus). Tokios komisijos veiklos sritis būtų, pvz., svarstyti už Lietuvos ribų esančių geografinių objektų pavadinimų originalo tartį ir rašybą bei nustatyti jų perrašą. Šios komisijos pateikti lietuviški egzonimai būtų vienintelė teisinga už Lietuvos ribų esančių geografinių objektų pavadinimų forma, rekomenduojama visuotinai vartoti.

Reikšminiai žodžiai: vietovardžiai, tarptautinis geografinių pavadinimų standartizavimas, vietovardžių variantų rašyba.

Nadeszło do redakcji: 10 kwietnia 2018 r.

Przyjęto do druku: 19 maja 2018 r.

Miroslav Davlevič, doktor nauk humanistycznych, docent Centrum Polonistycznego Uniwersytetu Wileńskiego.

Miroslav Davlevich, PhD (Humanities), Assoc. prof. of the Polish Studies Center, Vilnius University.

Miroslav Davlevič, humanitarinių mokslų daktaras, Vilniaus universiteto Polonistikos centro docentas.

E-mail: miroslav.davlevic@ff.vu.lt